

گزارشی از نمایشگاه‌های سیار برگزار شده اداره کل خدمات آرشیوی در پاییز ۱۳۹۷

فریبا امیری^۱ و زهرا جاویدی^۲

اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) در راستای اهداف تعیین شده سازمانی و معرفی منابع موجود در آرشیو ملی ایران به جوامع علمی و فرهنگی در این فصل نیز اقدام به برگزاری نمایشگاه‌های سیار با محوریت رخدادهای تاریخی کرده است که در زیر به معرفی نمایشگاه‌های شاخص پرداخته خواهد شد:

۱- نمایشگاه اسناد دکتر مجتهدی و دبیرستان البرز به مناسبت برگزاری مراسم گرامیداشت ایشان از سوی بنیاد علمی نخبگان

مدرسه در پیشرفت جامعه بشری نقش به‌سزایی داشته است. در سده نوزده و بیستم با افزایش تماس‌های جهانی و مشاهده پیشرفت علوم در مغرب‌زمین و برای همگام شدن با رشد جهانی، گرایش به ایجاد مدارس جدید در ایران شکل گرفت. نخستین جرعه‌های ایجاد چنین مدرسه‌هایی در عصر امیرکبیر و با تأسیس مدرسه دارالفنون زده شد؛ این مدرسه به مرور زمان تحولاتی را پشت سر گذاشت و مبنای تأسیس دانشگاه‌های امروزی کشور شد. از دیگر مدارس جدید دوره ناصری، دبیرستان البرز را می‌توان نام برد که یکی از این مدارس نام‌آور و ماندگار است. این دبیرستان یکی از مدارس قدیمی و معتبر تهران است که در زمان ناصرالدین‌شاه قاجار تأسیس شده و بزرگان علمی، سیاسی و فرهنگی بسیاری از جمله؛ پرفسور علی جوان (مخترع لیزر)، دکتر مصطفی چمران (دکترای فیزیک ذره، مؤسس هنرستان شیعیان جنوب

۱. کارشناس مسئول برنامه‌ریزی و

بررسی اسناد و مدارک، اداره کل خدمات

آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه

ملی ایران؛

amirifariba42@yahoo.com.

۲. کارشناس مسئول برنامه‌ریزی و

بررسی اسناد و مدارک، اداره کل خدمات

آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه

ایران؛

z-javidi@yahoo.com.

لبنان و قهرمان مبارزات چریکی کشور) و بسیاری از دانشمندان کشور را در دامن خود پرورش داده است.

یکی از رموز موفقیت این دبیرستان مدیر و اداره‌کنندهٔ تشکیلات آموزشی و اداری آن بود. دکتر محمدعلی مجتهدی گیلانی از جمله مدیران موفق دبیرستان البرز بود که در دوران ۳۴ سالهٔ مدیریت خود نقش مهمی در تربیت نسل علمی و کاردان کشور ایفا کرد و گام بسیاری بزرگی در شهرت و ماندگاری مدرسه از خود به‌جای گذاشت. علاوه‌بر این دکتر مجتهدی مؤسس و بنیانگذار دانشگاه صنعتی شریف و از استادان به‌نام دانشکده فنی دانشگاه تهران و به‌حق یکی از چهره‌های ماندگار علمی و فنی ایران در سطح جهان بود.

گروه ارتباطات آرشیوی در ادامه همکاری خود با سازمان‌ها، مراکز علمی و دانشگاهی در پی مکاتبهٔ بنیاد نخبگان کشور برای برگزاری مراسم گرامیداشت و تجلیل از این شخصیت علمی، توانست با بررسی اسناد موجود این دبیرستان و دکتر محمدعلی مجتهدی گیلانی در آرشیو ملی نمایشگاهی شامل ۲۴ عنوان با معرفی ۳۰ برگ سند و ۲ قطعه عکس با بازهٔ زمانی دورهٔ پهلوی اول و دوم آماده کرد و برای نمایش در بخش جنبی مراسم، به آن بنیاد ارسال داشت.

قدیمی‌ترین سند این نمایشگاه، مربوط به تاریخ ۹ ژوئیهٔ ۱۹۲۸ م. / ۱۸ تیر ۱۳۰۷ ش. گواهی دکتر جردن، رئیس کالج آمریکایی، به ریاست معارف برای تأیید پایان تحصیلات دیپلم شاهزاده ملک ایرج‌میرزا، ملک‌منصور و جدیدترین سند آن مربوط به سال ۱۳۵۵ ش. و موضوع خلاصهٔ کارنامهٔ علمی، خدمات آموزشی و نشان‌های دکتر محمدعلی مجتهدی گیلانی رئیس دبیرستان البرز بود.

یکی از قابل‌توجه‌ترین اسناد معرفی‌شده در این نمایشگاه سند مربوط به تاریخ ۱۳۵۱/۳/۳۰ ش. و با موضوع موافقت وزیر آموزش و پرورش با درخواست دکتر مجتهدی رئیس دبیرستان البرز برای تشکیل کلاس تابستانی برای آشنایی دانش‌آموزان با طرز کار ماشین کامپیوتر، محاسبات الکترونیکی و انجام عملیات با این ماشین‌هاست. این سند به‌تنهایی گواه تلاش دکتر مجتهدی برای آشناکردن دانش‌آموزان دبیرستان با علوم روز دنیا را نشان می‌دهد. این برگ از نظر سندشناسی یک سند اداری است که در قالب نامه از سوی وزارت آموزش و پرورش خطاب به دکتر مجتهدی ریاست دبیرستان البرز نوشته شده و در متن آن اشاره شده که با درخواست دبیرستان برای برگزاری کلاس تابستانی به‌منظور آشنائی دانش‌آموزان با طرز کار ماشین کامپیوتر و محاسبات الکترونیکی و انجام عملیات با این ماشین‌ها و هر نوع کلاسی که سطح اطلاعات عمومی دانش‌آموزان را بالا ببرد، موافقت می‌شود. نکته‌جالب در این سند هم‌زمانی توجه و احساس نیاز دکتر مجتهدی برای یاددادن علوم جدید به دانش‌آموزان

هم‌زمان با ورود دستگاه‌ها و سیستم‌های جدید الکترونیکی در عرصه جهانی است که در کوتاه‌مدت رخ داده است. محتوای سند بیانگر این نکته است که مدیران و دبیران این دبیرستان با جهان علمی ارتباط گسترده‌ای داشته‌اند، علوم روز را می‌شناختند، تجهیز دانش‌آموزان به آن علوم را لازم می‌دانسته و نگاه ویژه‌ای به این مسئله داشته‌اند. پس جای شگفت نخواهد بود اگر نام‌آوران بزرگی را در فهرست فارغ‌التحصیلان آن ببایم که از دارندگان افکار نو و پیشرفته در علوم مختلف در سطح جهانی باشند. تلاش افرادی مانند دکتر مجتهدی در این مدرسه و ایجاد دانشگاه صنعتی شریف نیز از ره‌آوردهای این نگاه علمی است. سایر عنوان‌های اسناد این نمایشگاه عبارتند از:

درخواست هیئت‌مدیره کالج امریکائی از وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه برای به‌رسمیت‌شناختن دوره‌های عالی کالج مزبور؛ گزارش هفتگی اداره تفتیش وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه از مدرسه کالج امریکائی؛ کارنامه کلاس سوم متوسطه منوچهر ستوده در کالج امریکائی تهران و تأیید قبولی وی در امتحانات برای ورود به کلاس چهارم؛ گزارش بازرسی حکمت به وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، از نتیجه رسیدگی به شکایت شاگردان کلاس چهارم دبیرستان البرز؛ گزارش بازرسی عظیم‌زاده از برنامه نمایش دانش‌آموزی در سالن دبیرستان البرز؛ نامه دانش‌آموزان چهارم علمی دبیرستان البرز به وزیر معارف در انتقاد از وضعیت درس انگلیسی و کمبود کتاب‌های درسی؛ آمار دانش‌آموزان کالج البرز در دی‌ماه ۱۳۱۷ش.، گزارش بازرسی دکتر محمدعلی مجتهدی، بازرسی فنی وزارت فرهنگ، از درس جبر و هندسه سال پنجم، ریاضیات سال ششم و هندسه ترسیمی سال پنجم دبیرستان رازی؛ رونوشت دستورات ابلاغی وزارت فرهنگ به دبیرستان البرز راجع به ساعت و زمان کلاس ورزش، دروس تعلیمات علمی نظامی و کتاب‌های درسی برای تنظیم ساعت برنامه دانش‌پایه؛ آمار دانش‌آموزان دبیرستان البرز؛ کارت دانش‌آموزی دبیرستان البرز به نام مهرداد مهندس در سال تحصیلی ۱۳۳۶-۱۳۳۷ش.، ابلاغ تصویب‌نامه هیئت‌دولت برای اعطای نشان درجه یک سپاس به دکتر «تایلور گرنی» مؤسس و سرپرست کلاس‌های انگلیسی دبیرستان البرز؛ نامه [دکتر مجتهدی] رئیس دبیرستان البرز به وزارت آموزش و پرورش، برای معرفی جانشین در زمان استفاده از مرخصی سالیانه؛ گزارش رئیس انجمن خانه و مدرسه دبیرستان البرز به وزیر آموزش و پرورش، از تشکیل جلسه انجمن و اعلام تصمیمات اخذشده در خصوص نوع مدرسه، چگونگی مصرف شهریه و درآمدها؛ فرم شرکت در کلاس‌های کامپیوتر (رایانه) برای دانش‌آموزان قبولی کلاس پنجم ریاضی دبیرستان البرز؛ درخواست [دکتر مجتهدی]، رئیس دبیرستان البرز از وزارت آموزش و پرورش برای اعطای نشان فرهنگ درجه دوم به هوشنگ بهمنیار، دبیر لیسانسه ریاضی دبیرستان یادشده، به پاس سی و هشت سال خدمت؛ اعطای

یک قطعه نشان فرهنگ درجه سوم وزارت آموزش و پرورش به محمود سقطچی مقدم، دبیر دبیرستان البرز؛ حکم وزیر آموزش و پرورش برای اعطای یک قطعه نشان درجه اول سپاس به دکتر مجتهدی، مدیر دبیرستان البرز و عضو شورای عالی آموزش و پرورش؛ عدم موافقت وزیر آموزش و پرورش با استعفای دکتر مجتهدی از ریاست دبیرستان البرز. عناوین تصاویر نمایشگاه نیز عبارتند از: تصویر دکتر محمدعلی مجتهدی گیلانی، دانشمند، مدیر دبیرستان البرز و بنیانگذار دانشگاه صنعتی شریف و ساختمان دبیرستان البرز، ثبت شده در فهرست آثار ملی.

۲- نمایشگاه اسناد دیداری-شنیداری به مناسبت ۲۷ اکتبر/۵ آبان روز جهانی میراث دیداری-شنیداری

در ادامه برگزاری نمایشگاه‌های مختلف، اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) به درخواست روابط عمومی سازمان نمایشگاهی با موضوع دیداری-شنیداری به مناسبت ۲۷ اکتبر/۵ آبان، روز جهانی میراث دیداری-شنیداری آماده و برای برگزاری نمایشگاه به ساختمان کتابخانه ملی ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۳۹ عنوان با معرفی ۲۸ برگ سند و ۳۹ قطعه عکس بوده است. قدیمی‌ترین سند آن متعلق به دوره مظفری و به تاریخ ذی‌القعدة ۱۳۲۳ق. هجری یا بهمن ۱۲۸۴ش. با عنوان فرمان مظفرالدین‌شاه در زمینه واگذاری فروش انحصاری گرامافون در ایران به یک شرکت آمریکایی و جدیدترین آن مربوط به بهمن ۱۳۷۷ش. و بخشی از طرح آموزش دیداری-شنیداری، ویژه مدیران نهاد ریاست جمهوری است. همان‌طور که اشاره شد قدیمی‌ترین سند معرفی شده در این نمایشگاه فرمانی از مظفرالدین‌شاه است که از نظر زیباشناسی بسیار درخور توجه است. این فرمان همانند بیشتر فرامین سلاطین با نقوش اسلیمی و رنگ‌های متنوع تزئین شده و روی کاغذی با زمینه کرم و با قلم مشکی نوشته شده است. مهر سلطنتی مظفرالدین‌شاه در بالای آن و در میان نقشی بزرگ ترسیم شده، متن در چهار سطر تنظیم شده و هر سطر با نقوش زیبا جداسازی شده است. امضای شاه در نقوش بین سطر اول و دوم و با توسعه نقش آورده شده است. این فرمان با تمایل به استفاده از گرامافون که آن روزها به دستگاه «حبس‌الصوت» معروف بود، صادر شده است و از آن پس شرکت سهامی آمریکایی شروع به عرضه این دستگاه در کشور کرد. قابل ذکر است که نخستین صدای پخش شده از گرامافون صدای نالان مظفرالدین‌شاه، سلطان ایران بود. در حقیقت ورود گرامافون، رادیو، تلگراف و سینماتوگراف در ادامه رونق عکاسی در کشور اسناد دیداری-شنیداری را به حوزه مدارک تاریخ ما وارد کرد که در تحقیقات نگاه و توجه خاصی را می‌طلبد.

از دیگر اسناد معرفی شده در این نمایشگاه می‌توان به بخشی از نظامنامه مقررات ضبط صوت در صفحات گرامافون، تألیف و پیشنهادی سرتیپ محمدخان درگاهی، رئیس کل تشکیلات نظمیه ۱۳۰۷/۲/۱۶ ش. اشاره خاص کرد. در آن توجه ویژه‌ای به صفحه‌های موسیقی و نوع موسیقی ضبط شده و محتوای آن‌ها شده است که از دو جهت اهمیت دارد ۱- توجه خاص مردم کشور ما به موسیقی با اصالت؛ ۲- اهمیت کنترل و نظارت بر تولیدات فرهنگی هم‌خوان و هم‌سو با فرهنگ بومی. این دو مهم خود گویای دقت خاص و نگاه ویژه به حریم خانواده‌ها نیز بوده است. از دیگر نکات این سند ناظر آن است که نه یک نهاد فرهنگی بلکه نهادی نظامی و دارای قدرت اجرایی نظارت بر روند اجرای مقررات را بر عهده داشته است. اسناد معرفی شده در این نمایشگاه به استفاده آموزشی از گرامافون نیز اشاره می‌کند که در جای خود بسیار مهم است. دیگر عنوان‌های معرفی شده در این نمایشگاه عبارتند از:

رونوشت تصویب‌نامه هیئت‌وزیران برای صدور مجوز به اداره کل گمرک برای ترخیص گرامافون‌ها، نوارها و دستگاه‌های رادیویی اداره کل انتشارات و رادیو؛ گزارش وزارت پست و تلگراف و تلفن به ریاست‌وزرا برای اعلام دلایل عدم امکان افتتاح دستگاه پخش صدا در اول شهریور ۱۳۱۷؛ طرح ارسالی به وزیر آموزش و پرورش به منظور تهیه صفحات گرامافون با داستان‌های اصیل برای کودکان و نوجوانان؛ روند نمای اجرای طرح آموزشی رشد؛ نتایج نظرخواهی دفاتر مختلف وزارت آموزش و پرورش نسبت به طرح آموزشی رشد (رسانه‌های دیداری-شنیداری). در ادامه به معرفی برخی از عکس‌های تاریخی پرداخته شده تا محققان و علاقه‌مندان را علاوه بر حض بصری به این نکته رهنمون شود که عکس، صوت و فیلم و نقاشی در پژوهش‌ها به‌ویژه پژوهش‌های تاریخی و جامعه‌شناسی نباید مغفول بماند و نیازمند توجه خاص است.

عنوان عکس‌های معرفی شده در نمایشگاه دیداری-شنیداری عبارت است از:

پزشکی مشغول درمان یک بیمار، در دوره قاجار؛ مظفرالدین‌شاه قاجار به همراه شماری از رجال در سفر به اروپا؛ بیمارستان صحرائی ارتش در عصر پهلوی؛ گروهی از ورزشکاران باستانی کار دوره قاجار؛ مجلس عزاداری با حضور جمعی از درباریان و بانوان در دوره قاجار؛ تصاویری از پهلوانان (ورزشکاران ورزش باستانی) در دوره قاجار؛ تصویری از مظفرالدین‌شاه قاجار پس از شکار؛ مظفرالدین‌شاه و جمعی از درباریان از جمله امین‌السلطان (اتابک اعظم) و میرزا محمودخان حکیم‌الملک ریاست کل اطبای دربار (رئیس‌الاطبا)؛ تجمع مردم برای اقامه نماز در دوره قاجار؛ تصویری از فروشنده دوره‌گرد در دوره قاجار؛ میرزا ابوالحسن خان حکیم، طبیب مقامات و مدرس طب دارالفنون؛ میرزا حسام‌الدین حافظ الصحه، معروف به مسیح‌الملک؛ چندتن از خواجه‌های دربار در شهرستانک؛ معاینه ناصرالدین شاه به‌دست مسیو «هینت»

دندانساز؛ روز آشپزان نذری ناصرالدین شاه؛ جمعی از مقامات و صاحب‌منصبان قاجاری به‌همراه دو حکیم روسی؛ مؤتمن‌الاطباء، علی‌خان والی، لقمان و حکیم‌الممالک؛ نمائی از کسبه بازار تهران در عصر قاجار؛ ناصرالدین شاه قاجار در کنار سفره هفت‌سین به‌همراه درباریان و خادمان؛ محمدعلی شاه قاجار، رجال و درباریان در شکار؛ مظفرالدین شاه و شماری از دولت‌مردان در فرنگ؛ ناصرالدین شاه قاجار و امین‌السلطان در انگلستان؛ سرباز قره‌سوار (محافظان راه) در دوره مظفرالدین شاه؛ همراهی کالسکه ناصرالدین شاه قاجار در یکی از کشورهای اروپایی؛ تعدادی از کارکنان دربار قاجار؛ میرزا علی‌نقی حکیم‌الممالک در کنار ناصرالدین شاه در سفر لندن؛ تجمع مردم در میدان ارگ تهران مقابل سر در عالی‌قاو در حضور یکی از شاهزادگان قاجار؛ مراسم تشییع جنازه ناصرالدین شاه؛ مهدی‌قلی‌خان مجدالدوله و اکبرخان نایب‌ناظر (سیف‌السلطان) در کنار چند تن از رجال درباری هنگام بازی شطرنج؛ مظفرالدین شاه به‌همراه امین‌السلطان و حکیم‌الملک در اولین سفر اروپا؛ گروهی از نظامیان در دوره قاجار؛ احمدشاه قاجار به‌همراه معلم و هم‌شاگردی‌ها در زمان ولایتعهدی؛ نمائی از عمارت جدید مدرسه نظام در دوره قاجار؛ دانش‌آموزان در لباس متحدالشکل در اواخر دوره قاجار.

۳- نمایشگاه پیامدهای جنگ جهانی اول در جنوب ایران به روایت اسناد ملی ایران به مناسبت پایان آن جنگ در ۱۱ نوامبر ۱۹۱۸ / ۲۰ آبان ۱۲۹۷ ش.

جنگ جهانی اول، بی‌شک یکی از بزرگترین رخداد‌های قرن بیستم است که تأثیر آن بر کل جهان مقارن خود قابل‌بررسی و موشکافی است. ایران به‌عنوان سرزمینی که بیشتر دولت‌های قدرتمند متخاصم جنگ به موقعیت جغرافیایی و اقتصادی آن واقف بودند از جمله سرزمین‌هایی بود که با وجود اعلام بی‌طرفی درگیر این هجمه جهانی شد. نفت و مناطق نفت‌خیز جنوب از جمله عواملی بود که کشورمان را به مهره قابل‌توجه دولت‌هایی مانند انگلیس و روس تبدیل کرده بود. دولت انگلیس از یک‌سو به نفت ایران برای بقای صنعتی و نظامی خود نیاز داشت و از سوی دیگر از طریق ایران می‌توانست جلوی حمله‌های عثمانی را سد کرده و راه خود را برای پیشروی در سرزمین‌های زیر نظارت خود تسهیل کند. عامل دیگر توجه انگلیس به خاک ایران، داشتن شاه‌راه آبی-خاکی برای پیوستن به نیروهای روسیه در جبهه‌های شرقی عثمانی بود. انگلیس به محض پیاده‌کردن نیروهای هندی-انگلیسی خود در جنوب شروع به خرید غله در سطح بسیار وسیعی کرد. روسیه نیز که همواره در دوره‌های مختلف با ایران تقابل و تعامل داشت، برای افزایش نفوذ خود در کشور تلاش کرد. این دو دولت با ورود به خاک ایران، حق بین‌المللی ایران در اعلام بی‌طرفی را نقض کردند. بدین ترتیب ایران به مدت سه‌سال گرفتار اشغال نظامی، مداخله‌های سیاسی، قحطی، قاچاق

اسلحه و تجزیه سیاسی شد.

هر چند حکومت مرکزی دچار نوعی انفعال در برابر این دولت‌ها بود، اما اقشار مختلف مردم که در مناطق مختلف با این نیروها درگیری و هم‌نشینی اجباری یافته بودند، ساکت نمانده و همگام با اعلام جهاد علمای بزرگ، دست به تقابل زدند. از جمله در جنوب چهره‌هایی مانند: زایرخضرخان تنگستانی، شیخ حسین چاه‌کوتاهی، رئیس‌علی دلواری، صولت‌الدوله، ناصر دیوان کازرونی و آیت‌الله سید عبدالحسین لاری علیه قوای اشغالگر قیام کردند.

در این میان قیام تنگستانی‌ها و ایلات خمسۀ جنوب توانستند برای مدتی ضربات قابل‌توجهی را به بدنه نظامی انگلیسی وارد کنند. این مناطق از ۱۲۹۳ش. تا ۱۲۹۷ش. شاهد درگیری‌های متعدد نیروهای بومی با انگلیس بود؛ به طوری که منطقه دلواری تخریب شد. مذاکره با سران عشایر و ایجاد اختلاف در میان آن‌ها، ایلات فارس و بوشهر را به یک دل‌مشغولی عظیم برای انگلیسی‌ها تبدیل کرده بود.

با توجه به فرارسیدن سالروز پایان جنگ جهانی اول در تاریخ ۲۰ آبان ۱۲۹۷ش. گروه ارتباطات آرشیوی نمایشگاهی با عنوان پیامدهای جنگ جهانی اول در جنوب ایران آماده و به ۱۲ نمایندگی استانی و منطقه‌ای ارسال کرد. این نمایشگاه شامل ۳۷ عنوان با معرفی ۴۰ برگ سند بود.

یکی از اسناد قابل‌توجه در این نمایشگاه مکاتبه گروهی از علما و رجال سیاسی جنوب با وزارت داخله در خصوص لزوم تقویت قوای نظامی بنادر در جریان جنگ جهانی اول به‌منظور ممانعت از دست‌اندازی نیروهای انگلیسی است. در این سند گروهی از علما و رجال برجسته جنوب ضمن توجه‌دادن مقامات وزارت داخله به نقش و جایگاه ایران و جنوب کشور به‌عنوان یکی از مرزهای مهم جهان اسلام، مسئله تغییرات مکرر کابینه دولت را مطرح می‌کنند که شروع به کار کابینه جدید با مشکلات زیادی هم‌زمان شده و امکان اصلاحات گسترده را از هر دولتمردی گرفته است. این گروه در ادامه نامه خود اذعان می‌کنند که مناطق مهم کشور از جمله جنوب که همواره باید دارای نیروی نظامی و قلعه‌های مستحکم باشند، مورد غفلت حکومت قرار گرفته است و از حکومت می‌خواهند ضمن توجه به حل مشکلات داخلی با توجه به گسترش جنگ در جهان و اهمیت ایران برای کشورهای درگیر در آن جنگ عالمگیر به این مناطق توجه خاص کنند و نیروهای نظامی را تقویت کنند تا توان مقاومت کشور از این راه افزایش یابد و نقشه دشمنان داخلی و خارجی را در خصوص کشورمان خنثی سازند. سایر عنوان‌های اسناد معرفی‌شده در این نمایشگاه عبارتند از:

گزارش تلگرافی از بوشهر به تهران در خصوص تصرف کنسولگری و تجارتخانه آلمان و دستگیری کنسول و وکیل تجارتخانه آن کشور توسط انگلیسی‌ها و کسب تکلیف در این زمینه؛

دستور وزارت داخله به والی فارس در خصوص لزوم انتشار فرمان و رعایت اصول بی‌طرفی ایران در جنگ جهانی اول؛ دستور وزارت مالیه به خزانه‌داری کل برای دادن دستورالعمل به مفتش مالیه محمره (خرمشهر) برای حفظ بی‌طرفی دولت ایران در جنگ؛ سواد تلگراف از محمره به تهران در خصوص کاهش شمار قشون شیخ (خزعل) و درخواست اعزام کشتی پرسپولیس به ده کیلومتری [خرمشهر] برای دفاع از شهر و اعلام حرکت یک کشتی انگلیسی به طرف شمال؛ توضیحات پراویتر (رئیس سوئدی ژاندارمری جنوب) به وزارت داخله درباره مکاتبه خود با کنسول انگلیسی مقیم بوشهر در خصوص لزوم آزادی کنسول سیستان و جلوگیری از نقض بی‌طرفی ایران؛ قسمتی از گزارش تلگرافی از بوشهر به تهران در خصوص مخالفت انگلیس‌ها با حضور نیروهای ژاندارمری در منطقه؛ مکاتبه در خصوص درخواست رئیس گمرک بوشهر جهت اعزام کشتی پرسپولیس به بندر دلووار برای جلوگیری از قاچاق در پی کمبود زغال و بی‌حرکی سایر کشتی‌ها در سواحل شمالی به دلیل بروز جنگ جهانی اول؛ گزارش حرکت زایر خضر تنگستانی و شیخ حسین چاهکوتاهی به سوی بوشهر با اعلان جهاد علیه قشون انگلیس؛ گزارش ورود کشتی انگلیس به بنادر جنوب و پیاده کردن قوا و تجهیزات نظامی در منطقه؛ مکاتبه حکمران بوشهر با هیئت عالی فرقه اجتماعین اعتدالیون در خصوص عملکرد وی و نیروهایش در برابر شروع جنگ و درخواست‌های مکرر از تهران به منظور تعیین تکلیف در این خصوص؛ اعزام یک عراده توپ کوهستانی، یک دسته سرباز و لوازم مورد نیاز از سوی حکومت فارس و بنادر برای تقویت قشون قشقائی تحت فرماندهی سردار عشایر و دستور برای ارسال گزارش در خصوص باقی‌مانده سرباز و تجهیزات و نیز چگونگی تأمین حقوق آن‌ها؛ گزارش سرپرست اداره قشون جنوب (سرپرسی سایکس) از عملکرد آن قشون برای برقراری امنیت در کرمان و فارس؛ درخواست تأمین ترقه از سوی اداره قشونی جنوب به منظور ارسال به برای سردار عشایر ایلخانی؛ سوادنامه کنسولگری انگلیس مبنی بر عدم موافقت سرپرسی سایکس با تأمین ترقه مورد نیاز سردار عشایر از سوی اداره قشون جنوب؛ رونوشت دستور وزارت داخله به سردار عشایر مبنی بر اظهار تأسف از وضعیت پیش آمده [جنگ جهانی] و درخواست از وی برای جلوگیری از تحركات ایلات تا حصول نتیجه توسط دولت؛ دستور حاکم ایالت فارس و بنادر به سردار عشایر [صولت‌الدوله] در خصوص لزوم تأمین امنیت مسیرهای انتقال مال‌التجاره تحت نظر وی تا پایان مذاکرات دولت و انگلیس؛ تلگراف حاکم شیراز به رئیس‌الوزراء در خصوص نتایج گفتگو با سردار عشایر و کنسول انگلیس، توقف جنگ از سوی قشون انگلیس و لزوم تعامل و ارتباط با سردار عشایر و آرامش قشون قشقائی تا پایان مذاکرات تهران؛ تقاضای فتح‌الله‌خان برای تعیین تکلیف وی و سپاهیان‌ش در همراهی یا عدم‌همراهی با سردار عشایر؛ گزارش وضعیت فارس در طول جنگ جهانی اول به سردار

عشایر؛ نامه‌ای حاوی اخبار جنگ جهانی اول، تمجید از ناظم دفتر برای متوقف کردن اردوی هندی در جنوب و وضعیت ایل قشقایی در آن ایام؛ گزارش ورود سرپرسی سایکس به شیراز و قصد انگلیسی‌ها برای انتقال قشون از راه شوسه شیراز-بندرعباس تا پایان جنگ جهانی اول؛ گزارشی از مذاکرات قوام‌الملک با قنصل انگلیس (کلنل کاف) در خصوص اصلاح اوضاع کشور و ایجاد آتش‌بس، جلوگیری از درگیری قشون قشقایی با قشون هندی از سوی صولت‌الدوله تا پایان مذاکرات؛ رونوشت دستور نخست‌وزیر و وزیر داخله (نجفقلی بختیاری صمصام‌السلطنه) به حاکم فارس و بنادر در خصوص مذاکره با سفیر انگلیس، آرام کردن قشون قشقایی، رعایت بی‌طرفی ایران در جنگ و پایبندی به مودت با انگلیس.

۴- اسناد مجلس به مناسبت ۱۰ آذر، سالروز شهادت آیت‌الله مدرس و روز

مجلس

مجلس مهمترین جایگاه حضور مردم در حکومت هر کشوری است و انتخابات آن یکی از شاخصه‌های توسعه سیاسی و مفسر نقش مردم در حکومت به‌شمار می‌رود. در ایران با صدور فرمان مشروطه در سال ۱۲۸۵ش. مجلس شورای ملی آغاز به کار کرد و تا پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ش. بیست و چهار دوره مجلس شورا تشکیل شد. نخستین مجلس با حضور مظفرالدین‌شاه گشایش یافت و بعد به دستور محمدعلی‌شاه به توپ بسته شد و دوره استبداد آغاز شد. پس از استبداد صغیر، مجالسی دیگر از سال ۱۲۸۸ تا ۱۳۰۴ش. تشکیل شد که فراز و نشیب زیادی را در دوره خود طی کرد. در زمان سلطنت رضاشاه به دلیل تسلط وی بر قوه مجریه، در انتخابات مجلس شورای ملی دخالت شد. در سال ۱۳۲۰ش. پس از اشغال ایران از سوی متفقین در جریان جنگ جهانی دوم دوره جدید مجلس آغاز شد. مجلس در دوره‌های مختلف خود نمایندگان زیادی را تجربه کرده است اما در کمتر دوره‌ای مجلسی را مشاهده کرده که بزرگترین مبارزان با حکومت در آن به تقابل با حاکمیت قرار گرفته و از درون آن به مبارزه پرداخته باشند. دوره احمدشاه قاجار و اوجگیری فعالیت رضاخان چنین مجلسی را تجربه کرده است و این مبارز کسی نیست جز «سیدحسن مدرس» که سالروز شهادتش به مجلس اعتباری دیگر بخشید و باعث شد که در تاریخ روزی به نام «مجلس» توجه همگان را به جایگاه خاص این نهاد قانونگذار دو چندان کند.

اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) به مناسبت ۱۰ آذر، سالروز شهادت آیت‌الله مدرس و روز مجلس، نمایشگاهی از دستخط‌های آیت‌الله مدرس، اسناد مجلس و تعدادی عکس مرتبط با این موضوع را آماده و برای برگزاری نمایشگاه به روابط عمومی سازمان ارسال کرد. قدیمی‌ترین سند معرفی‌شده در این نمایشگاه با عنوان کتابچه نظام‌نامه

انتخابات مجلس شورای ملی مربوط به سال ۱۲۸۵ ش. و جدیدترین آن دستخط آیت‌الله سیدحسین مدرس به وزارت معارف در خصوص به‌کارگیری آقا میرزا محمد نطنزی برای تدریس در مدارس دولتی بنا به درخواست وی در سال ۱۳۰۶ ش. است. این نمایشگاه با ۲۳ عنوان و ۳۹ برگ سند و ۱۲ قطعه عکس در ساختمان کتابخانه برگزار شد. دیگر عناوین این نمایشگاه عبارتند از:

مکاتبه آیت‌الله سیدحسین مدرس با وزارت معارف و اوقاف در خصوص ارجاع نامه درخواست سید جلال طیب و صدور المثنی اجازه طبابت وی به‌همراه متن تقاضا ۱۲ ربیع‌الاول ۱۳۳۹ ق.؛ صورت اسامی نمایندگان دوره چهارم مجلس شورای ملی و تاریخ تصویب اعتبارنامه آن‌ها، [۱۳۰۰ ش.]: آئین مراسم گشایش دوره چهارم مجلس شورای ملی با حضور احمدشاه قاجار؛ نقشه افتتاح دوره چهارم مجلس شورای ملی با حضور احمدشاه خرداد ۱۳۰۰ ش.؛ مکاتبه آیت‌الله مدرس با معاون وزارت معارف و اوقاف، در خصوص توجه به یک محصل نفر، ۸ ذی‌الحجه ۱۳۴۲ ق.؛ بخشی از قانون انتخابات مجلس شورای ملی مورخ ۲۸ شوال ۱۳۲۹ ق. اصلاح شده در سال ۱۳۰۴ ش.؛ اعلان انجمن نظارت مرکزی انتخابات تهران در مورد شرایط انتخاب‌کنندگان، انتخاب شوندگان، اختارهای لازم قانونی و مواد قانون مجازات عمومی انتخابات دوره ششم تقنینیه؛ توصیه آیت‌الله سیدحسین مدرس در خصوص اشتغال کمال‌الدین برای تدریس در مدارس دولتی بنا به درخواست وی، ۱۴ ذی‌القعدة ۱۳۴۴ ق.؛ درخواست تعدادی از اهالی روستاهای نطنز از آیت‌الله سید حسن مدرس برای تأسیس مدرسه و مکاتبه ایشان با وزارت معارف در این خصوص، ۱۶ جمادی‌الثانی ۱۳۴۵ ق.؛ دستخط آیت‌الله سیدحسین مدرس در خصوص معرفی هیئت ممتحن برای برگزاری امتحان طلاب علوم قدیمه ۲۳ ذی‌الحجه ۱۳۴۵ ق.؛ دستخط آیت‌الله سید حسن مدرس به وزارت معارف در خصوص به‌کارگیری آقا میرزا محمد نطنزی برای تدریس در مدارس دولتی بنا به درخواست وی، ۴ صفر ۱۳۴۶ ق.

عناوین عکس‌های مجلس:

نمای سردر عمارت مجلس شورای ملی و گلدسته‌های مسجد سپهسالار؛ ساختمان مجلس شورای ملی پس از به‌توب‌بستن آن؛ نمایندگان مجلس اول مقابل عمارت مجلس؛ گروهی از نمایندگان دوره اول مجلس شورای ملی؛ سردر عمارت مجلس شورای ملی؛ گراوری از نمای بیرونی و جلوخان مجلس شورای ملی؛ محمدحسین امین‌الضرب نماینده تهران در اولین دوره مجلس شورای ملی؛ تصاویر جشن ملی سال دوم مشروطه در جلوخان مجلس شورای ملی (با مشارکت انجمن زرتشتیان ایران)؛ جشن گشایش نخستین مجلس شورای ملی؛ جشن افتتاح نخستین دوره مجلس شورای ملی؛ نمایندگان دوره اول مجلس شورای ملی، ۱۲۸۵ ش.

۵- نمایشگاهی از تصاویر بسیج به مناسبت ۵ آذر ۱۳۵۸ ش. سالروز صدور فرمان بسیج مستضعفین از سوی امام

بسیج یکی از نهادهای انقلاب است که از توده مردم و آحاد جامعه تشکیل شده است. این نهاد یکی از مهم‌ترین زیر مجموعه‌های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و از مهم‌ترین بازوهای انقلاب اسلامی ایران است که مأموریت جذب، آموزش، سازماندهی و به‌کارگیری نیروهای داوطلب مردمی را در راستای تحقق اهداف انقلاب اسلامی بر عهده دارد. این مجموعه هم‌زمان با ورود دشمن به آب‌های خلیج فارس و احساس خطر حمله به کشور با فرمان بسیج عمومی امام خمینی (ع) در پنجم آذر ماه سال ۱۳۵۸ تشکیل شد. بدیهی است در چنین وضعیتی بسیج عمومی باید کارکرد دفاعی و نظامی داشته باشد. زیرا کشور در وضعیتی بود که ارتش آمادگی دفع چنین حمله‌ای را نداشت. اصولاً در چنین شرایطی ارتش دستخوش تحول می‌شود و توان رزمی آن بسیار پایین خواهد بود. دیگر نیروهای نظامی (سپاه پاسداران انقلاب اسلامی) و انتظامی (کمیته انقلاب اسلامی سابق، شهربانی سابق و ژاندارمری سابق) برای امنیت داخلی و جریانات سیاسی به‌وجود آمده بودند و توان دفاعی بالایی نداشتند. آنچه که در این هنگام، می‌توانست داروی شفابخش باشد، حضور گسترده مردم و آمادگی روحی و جسمی آنان برای دفاع از سرزمین و حکومت بود که در واقع بسیج عمومی نظامی است.

با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران حرکت نظامی بسیج شتاب بیشتری به خود گرفت. زیرا در هنگام تشکیل بسیج، صرفاً تهدید آمریکا علیه ایران در خلیج فارس وجود داشت یعنی خطر در حد تهدید بود و هنوز به مرحله حمله و تجاوز بود، ولی در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ که تجاوز از جنوب و غرب کشور، از سوی عراق و کشورهای هم‌پیمانانش به صورت سراسری و گسترده انجام گرفت، تشکیل هسته‌های مقاومت جدی‌تر شد و مفهوم بسیج کاربردی نظامی و دفاعی پیدا کرد. این نیرو در طول هشت‌سال دفاع مقدس کارآمدترین و پرتراکم‌ترین نیروی رزمنده را داشت که توانستند حماسه‌های بزرگی را رقم بزنند که تا همیشه تاریخ افتخار ایران و اسلام باشد.

به مناسبت ۵ آذر روز تشکیل بسیج مستضعفان به فرمان امام خمینی (ع) در سال ۱۳۵۸ ش. اداره کل ارتباطات آرشیوی (گروه ارتباطات) نمایشگاهی از تصاویر بسیجیان را در قالب ۷۰ عنوان و ۷۰ قطعه عکس مهیا و به شعب دوازده‌گانه خود به منظور برگزاری نمایشگاه ارسال کرد. عنوان‌های موجود در این نمایشگاه عبارتند از:

اعزام نیروهای بسیجی به خط مقدم؛ رژه خواهران بسیجی و بسیجیان؛ حضور پیرمردان بسیجی در جبهه؛ حضور بسیجیان در تشییع جنازه شهدا؛ تجمعات بسیجیان؛ حضور مقام معظم رهبری و شهید احمد کاظمی به‌همراه یکی از فرماندهان ارتش و تعدادی از بسیجیان

در جبهه؛ حضور روحانیون در کنار بسیجیان در جبهه؛ مراسم رد شدن بسیجیان از زیر دروازه
قرآن؛ آرایشگاه در جبهه؛ رزمنده بسیجی در خواندن نماز و اقامه نماز جماعت در جبهه.

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

که نتیجه اوقات نیند، آنجانب اجددی برنده فوراً نماید که سبب این جانب دایره امیدگویی کرده اند و قریب میباید و آنکه حکم در حدیث در کاتبه —
 در حدیث قدسیه عرض نموده که آنکه از قرآن اطرفه بصره و عبادت و آثار و فضیلتها میشود این است که جانب صدها بانه جوی رسیده و قوا آنحضرت که شریفترین سلاطین دنیا و خداوند بیکساره و پیکار با عدالت
 نماند سینه خاکی سرها تا جوار صدها در این جانب جوی آمده و این فرموده را از احوالی زنی بجا میآید — **الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی**

الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی

الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی

الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی

الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی

الاحقر محمد بن علی المکرم المهرستانی

۱۲۱۹۳

اند و در تعقیب آن کمیابی های متعدد از خارج
 تاکنون بایران آمده صفحاتی برداشته و باز هم
 در صدد تهیه صفحه می باشند و نظر باینکه در
 ابتدای امر خواننده و نوازندگان درجه اول
 آنهاست که در فن موسیقی مهارت داشتند انتخاب
 می شدند محل نگرانی نبود که موسیقی ایران
 در خارج به طرز نامطلوبی جلوه نماید و از
 طرفی موسیقی دان های درجه اول که صفحه
 پر کرده اند متعهد شده اند تا مدت معینی دیگر
 مبادرت باین عمل ننمایند و کمپانیهای جدیدالورود
 برای انجام مقاصد خود متوسل بهر طبقه از

۸۱-۱

نظامنامه

مقررات ضبط صوت در صفحات گرامافون

تألیف و پیشنهادی سر تیب محمد خان درگاهی

رئیس کل تشکیلات نظمیہ مملکتی

مصوبه هیئت محترم وزراء عظام

مورخه ۱۶ اردی بهشت ماه ۱۳۰۷

بمناسبت ازدیاد گرامافون در ایران و اینکه
 اخیراً بعضی اشخاص تمایل مغرطی بخرداری
 آن پیدا کرده و وسیله سرگرمی خود قرارداده

۵۰۱۷

نظامنامه

مقررات ضبط صوت در صفحات گرامافون

تألیف و پیشنهادی سر تیب محمد خان درگاهی
رئیس کل تشکیلات نظمیه مملکتی

مصوبه هیئت محترم وزراء عظام

مورخه ۱۶ اردی بهشت ماه ۱۳۰۷

مطبعة روشنائی

وزارت آموزش پرورش

اداره
شماره
تاریخ
ضمیمه

جناب آقای مهندس ریاست

د بیرستان البرز

عطف به نامه شماره ۴۶۳ مورخ ۱۳۵۱/۳/۲۹

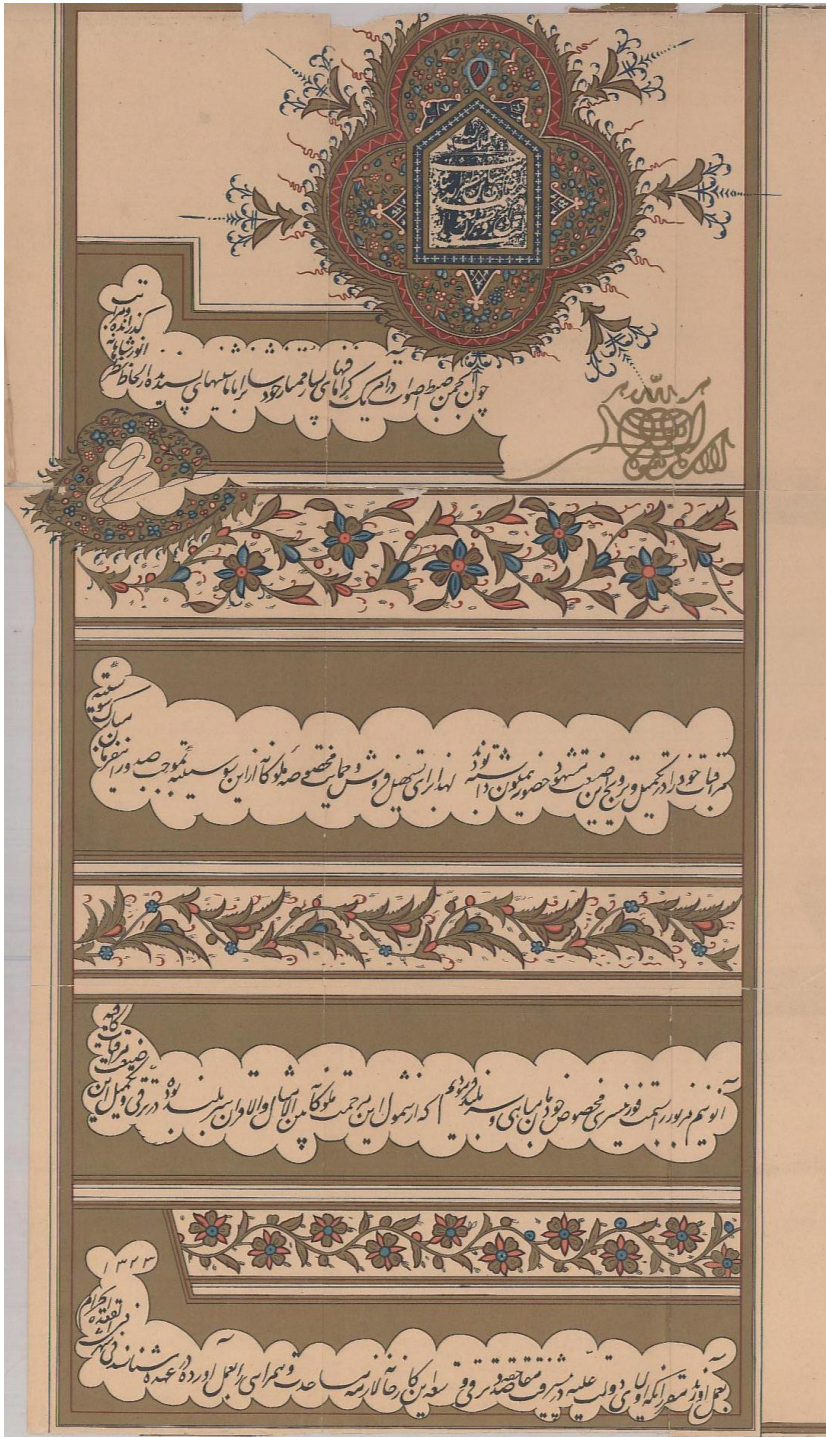
تشکیل کلاس ناستانی برای آشنائی دانش آموزان بطرز کار ماشین کامپیوتر و محاسبات الکترونیکی و انجام عملیات با این ماشینها و تشکیل هرگونه کلاس دیگری که بتواند بسطح اطلاعات عمومی دانش آموزان بیفزاید مورد تأیید و موافقت اینجانب می باشد .

وزیر آموزش و پرورش

دکتر آرسای

Handwritten signatures and stamps in blue and red ink.

کز این کوه
 انوشیروان
 جان سخن صیقلی داد که گویا ای سحرآمیز
 را با آسمانی سینه کمانگش
 در این کوه

محمد
 ۱۳۲۳

بر فراز کوه در زمین و در هر کوه و در هر کوه
 اندر این زمین و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه

او هم در کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه

۱۳۲۳
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه
 در این کوه و در هر کوه و در هر کوه